

УДК 339.137.002.6

Пилявець В. М.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ
В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**

Розглянуто ключові моменти формування інформаційної підтримки забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Визначено вплив складових організаційного потенціалу забезпечення конкурентоспроможності на ефективність їхнього використання. У результаті дослідження сформовано цикл формування конкурентоспроможності

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, інформаційне забезпечення, організаційний потенціал.

Постановка проблеми. У формуванні організаційного потенціалу виробничих підприємств та його використанні особлива роль належить комунікаційним зв'язкам та інформаційним ресурсам. Саме вони забезпечують формотворчу складову прийняття ефективних рішень для створення раціональної структури ресурсного потенціалу за умов постійних соціально-економічних змін. Підтримка управлінських рішень в інформаційному середовищі взаємозв'язана з наявними управлінськими ресурсами та базується на застосуванні внутрішніх резервів щодо їхнього ефективного обліку та розподілу. При цьому на управлінському рівні суттєво відрізняються вимоги до надійності, якості та форми подання інформаційних відомостей залежно від особистісних і професійних характеристик виконавців у сфері менеджменту. Основна підтримка організаційних рішень при формуванні потенціалу внутрішньої системи інформації належить підтримці рішень щодо взаємодії та координації різних складових ресурсного потенціалу, оптимізації внутрішньої побудови та результативності взаємодії структурних елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань взаємодії елементів у системі забезпечення конкурентоспроможності присвятили свої праці Драган О.І., Піддубна Л.І., Тарнавська Н.П., Фатхутдінов Р.А., які розглядали питання конкуренції і конкурентоздатності, властивості конкретної продукції і конкуруючих товарів.

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми. Багато різноманітних аспектів питання формуванні організаційного потенціалу залишаються недостатньо розкритими і потребують більш глибокого вивчення. Це пов'язано з тим, що наразі створюються нові умови функціонування товарних ринків і забезпечення конкурентоспроможності.

Метою статті полягає у вивченні особливостей впливу взаємодії окремих елементів у системі забезпечення конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки інформація виступає основним елементом функціональної системи управління, відповідно, узгодження управлінських рішень уможливорює набуття товаровиробниками конкурентних переваг і знижує рівень фінансового ризику при здійсненні господарської діяльності, таким чином підтверджуючи надійність застосованої інформації.

Як джерело знань інформація застосовується в процесі виготовлення високотехнологічної продукції, що здійснює вплив на виготовлення інноваційних її видів та прискорює впровадження досягнень науково-технічного прогресу в систему виробництва товарів та надання послуг.

Формування сприятливого інформаційного простору на основі різнонаправлених (централізованого й децентралізованого) інформаційних потоків набуває вирішального значення в умовах глобалізованого середовища. На нашу думку, централізована система інформаційного забезпечення направлена на створення загальнодержавного інформаційного простору через комп'ютерні бази даних та електронні мережі. Система децентралізованих інформаційних потоків орієнтується на державні організаційні структури, приватні підприємства та їхні запити щодо створення електронних розробок, програмних продуктів, методів обробки інформації та їхнього технічного забезпечення [3, с. 122].

На своєчасність та ефективність прийнятих рішень щодо застосування технічних інновацій суттєвий вплив чинить швидкість збору та обробки інформаційних ресурсів, їхній аналіз та перерозподіл. Формування вихідної інформації на певному етапі реалізації інноваційного процесу вимагає створення вхідної інформаційної бази, а похідна та результативна інформація є базовою для побудови наступного рішення.

Швидкий доступ до інформаційних ресурсів досягається завдяки сучасним електронним технологіям у сфері користування ЕОМ, що забезпечується шляхом створення різноманітних інформаційних систем та цілеспрямованим обміном інформаційними відомостями.

Ефективне господарювання в сучасних ринкових умовах, вирішення специфічних завдань у сфері виробництва досягається завдяки інноваційній діяльності товаровиробників із застосуванням новітніх досягнень інформаційного забезпечення, що відображає структуру їхньої функціональної побудови. Важливим елементом такої діяльності є використання оперативних методів збору, обробки та аналітичного опрацювання необхідних інформаційних ресурсів [6, с. 108].

Процес формування системи інформаційного забезпечення інноваційного розвитку можна розділити на кілька етапів. У кожному конкретному випадку порядок і тривалість їх здійснення залежать від специфічних особливостей сфери застосування. Для окремої галузі виробництва основними етапами його реалізації є: визначення цілей розвитку; організаційно-управлінське забезпечення; структурне наповнення інформаційної системи; створення комунікаційних зв'язків; системи документообігу та ін.

Вимоги до інформації, пропонованої на різних етапах інноваційного розвитку, а також тип і характер інформації, що підтримує цей процес, можуть бути різними. Так, на першому етапі при

постановці цілей розвитку провідну роль відіграють дані зовнішнього характеру: динаміка розвитку економічної системи як у цілому, так і в контексті функціонування конкретних ринків, тенденції формування конкурентного середовища, кон'юнктурні зміни тощо. Внутрішній характер інформаційного забезпечення базується на основі даних щодо характеру та стану виробництва в динаміці, даних про стан кадрової політики, циклічності виробничого процесу.

Розподіл функцій і повноважень у системі управління також не може здійснюватися без інформаційної підтримки. Окремі елементи системи управління мають не лише визначену сукупність повноважень та розподіл обов'язків, але й формують інформаційні потоки та визначають рольове наповнення інформаційної системи підприємства. Таким чином, інформаційне навантаження на ланки має бути адекватним покладеним на нього повноваженням.

На третьому етапі здійснюється розподіл повноважень за окремими виконавцями в ланцюгу ієрархії управління, через який виражається інформаційне живлення системи. Сутність даного процесу відображається у формуванні системи, покликаної забезпечити документообіг на зовнішньому та внутрішньому рівнях. Така послідовність дій уможливує ефективність управлінських рішень в сфері впровадження інновацій.

На четвертому етапі відбувається збагачення інформаційної системи новими показниками, що характеризують інноваційну діяльність організації в цілому і окремих її ланок; визначається рівень гнучкості і пристосованості до ринкових змін.

Наповнення інформаційної системи показниками ефективності та результативності відбувається на п'ятому етапі формування системи інформаційного забезпечення інноваційного розвитку. Передусім мається на увазі визначення рівня рентабельності виробництва та реалізації інновацій, окупності проведених досліджень, здійснених науково-практичних розробок та ефективності витрат на рекламну та збутову діяльність.

Перерозподіл інформаційних ресурсів між різними рівнями може супроводжуватися централізацією (на етапі зростання) або децентралізацією (на етапі зрілості) життєвого циклу новації.

У системі інформаційного забезпечення господарюючих суб'єктів нині потребують нагального вирішення такі питання:

- розробка та застосування новітніх інформаційних технологій;
- структуризація та підвищення якості застосованої інформації;
- підбір новітніх технологій збору, обробки та систематизації інформаційних даних;
- підвищення організаційно-економічних можливостей щодо навчання високопрофесійних спеціалістів в сфері інформатизації;
- удосконалення мережі збору, передачі та розповсюдження інформаційних ресурсів;
- розвиток науково-дослідної інформаційної інфраструктури.

Інформатизація в галузі управління економічними змінами та виробничими процесами загалом і трудовими відносинами зокрема насамперед спрямована на підвищення продуктивності праці через оптимізацію співвідношення в системі «вартість – виробництво» й підвищення професійного рівня фахівців, що залучені до процесу управління.

Використання новітніх технологій у сфері інформатизації і електронно-обчислювальних технічних засобів та інноваційних комунікаційних зв'язків у галузях економіки передбачає застосування різноманітних методів – від опрацювання нескладних функцій службового зв'язку і до системного ведення аналітичної роботи та підтримки багаторівневих завдань у сфері управління.

У сучасних умовах одним із найперспективніших шляхів залучення новітніх інформаційних технологій є розробка і використання в управлінських процесах систем інформаційного забезпечення нового покоління, що спрямовані на розподіл та опрацювання великого масштабу даних, створювання мережі обчислювальних центрів, систем експертної оцінки, інформаційної підтримки в процесі прийняття рішень, повної автоматизації робочих місць у сфері планової та координаційної діяльності.

Інформаційні потоки науково-технічних даних, які виходять із наукових центрів та проходять на своєму шляху виробничу нішу, трансформуються в матеріальні потоки, відповідно, створюється вихідна продукція. у подальшому відбувається традиційний товарорух, де частина продукції надходить до споживача, а інша частина – спрямовується на подальше зберігання, доробку, транспортування, а також надходить до збутових мереж підприємств і підлягає реалізації. Управління такими потоками в межах корпоративної побудови

Таблиця 1

Вплив складових організаційного потенціалу забезпечення конкурентоспроможності на ефективність їхнього використання

Складова	Виробничого потенціалу	Ресурсного потенціалу	Ринкового потенціалу	Кадрового потенціалу
Ефективність				
Виробничого потенціалу		Витрати ресурсів на одиницю нової продукції порівняно з витратами на одиницю освоєної продукції за середньогалузевими показниками	Співвідношення ринкового і виробничого потенціалів	Продуктивність праці
Ресурсного потенціалу	Порівняльна прибутковість від залучення одиниці ресурсу у виробництво нової продукції порівняно з іншими галузями		Порівняльна ефективність використання даного ресурсу у продукції порівняно з іншими видами	Частка браку. Відходи при обробці сировини
Ринкового потенціалу	Рівень конкурентоспроможності	Дефіцит ресурсів		Рівень задоволення споживачів
Кадрового потенціалу	Рівень задоволення працюючих	Частка ресурсів, витрачена на виробничий брак	Співвідношення темпів приросту (падіння) обсягів збуту і зростання (зниження) місткості ринку	

системи доцільно здійснювати за допомогою логістичної служби, що є одним із джерел по зменшенню витрат.

Особливості взаємодії ряду окремих елементів у системі формування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності дозволяє виділити певну групу показників для оцінки ефективності їхнього використання (табл. 1).

Так, при формуванні організаційного потенціалу стан потенціалу ресурсів може залежати від організаційних механізмів і конкретних важелів впливу на ресурси. Такі залежності спостерігаються й в організаційному потенціалі (організаційний потенціал складають управлінський потенціал і організаційний клімат).

Основу організаційного потенціалу складає організаційний ресурс її керівників – функція по-

вноважень, влади, лідерських властивостей, використовуюваного стилю управління та ціннісних установок. Сукупність таких складових організаційного ресурсу в загальному випадку може представляти інтегровану суму ресурсів керівництва (для досягнення цілей організації).

Необхідно відзначити, що стан потенціалу організації на різних етапах життєвого циклу відрізняється, незважаючи на загальні для всіх проявах нестабільності. Так, у період народження організації ключовим фактором, що забезпечує можливість її переходу в стадію зростання, є усвідомлення свого потенціалу. На цьому етапі необхідно закріпитися на ринку, оскільки саме ринкові фактори є визначальними для її подальшого існування.

Найчастіше до закінчення періоду створення організація відчуває певні обмеження в освоєнні своїх ринкових можливостей, тому перехід на наступний етап можливо здійснити шляхом пошуку нових ринків, які нададуть поштовх до зростання ефективності використання ресурсів.

Збір, аналіз й оцінка достовірності даних про стан зовнішнього середовища підтримують рішення, пов'язані з розробкою стратегічних планів, коригуванням структури потенціалу ресурсів на етапах життєвого циклу організації та зміною організаційного клімату.

Використання створених на цьому етапі ринкових можливостей має обмеження, оскільки відбувається пошук внутрішніх резервів для використання досвіду щодо забезпечення розвитку. Удосконалення технологій виробництва, підвищення якості продукції, реструктуризація, запровадження нових управлінських технологій створюють основу для входження в етап зрілості.

Зрілість організації характеризується значно меншим зовнішнім ростом, але може тривати протягом більш тривалих часових проміжків. Слідом за станом, який характеризується як межа експлуатації внутрішніх можливостей, не завжди настає занепад, організація може почати новий цикл, що, своєю чергою, викличе потребу в повній перебудові системи управління, виходу на новий ринок, тобто, по суті, зумовить потребу формування нового потенціалу.

Процес формування конкурентоспроможності можна розділити на кілька етапів. У кожному конкретному випадку порядок їхнього здійснення, тривалість кожного етапу можуть істотно відрізнятися, але в загальному вигляді цей процес може бути представлений наступним чином (рис. 2).

Наслідком перших двох етапів є коригування організаційних комунікацій й можлива зміна інформаційного простору. Для здійснення нових функцій менеджера необхідна інформація, а її отримання пов'язане з новими контактами, котрі можуть змінити сформовану систему комунікацій. Перерозподіл інформаційних ресурсів між рівнями може супроводжуватися централізацією (на етапі зростання) або децентралізацією (на етапі зрілості) повноважень.

Рис. 1. Цикл формування конкурентоспроможності організації

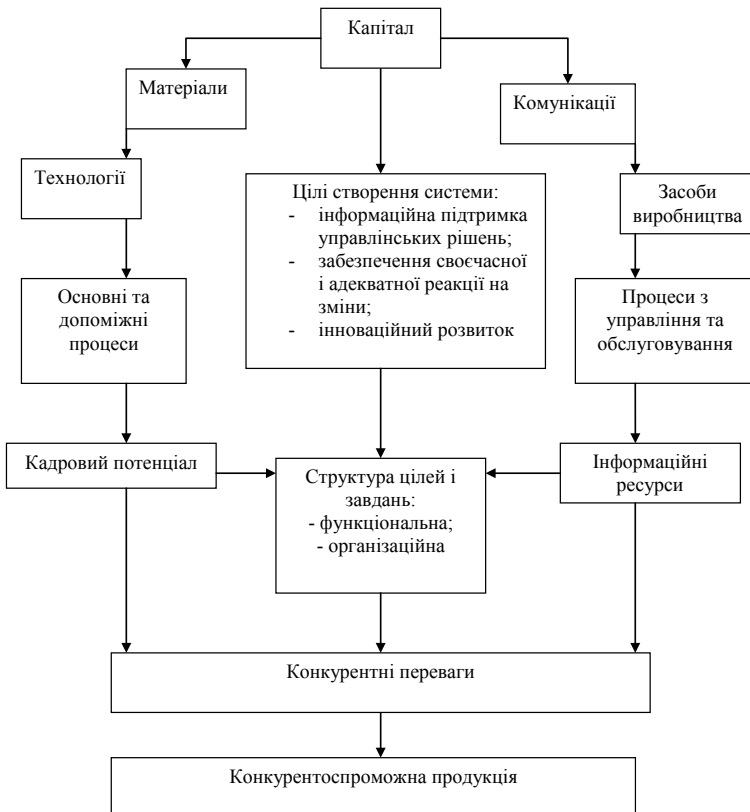

Рис. 2. Базові елементи формування інформаційної системи організаційного потенціалу

Вимоги до інформації, а також тип і характер інформації, яка підтримує цей процес, можуть бути різноманітні (рис. 2). Так, на першому етапі при постановці цілей провідну роль відіграють дані зовнішнього характеру: тенденції розвитку економіки в цілому та конкретних ринків, стан конкурентного середовища, динаміка платоспроможного попиту й інформація внутрішнього характеру: дані про стан виробничого та кадрового потенціалу, продукції, що випускається, та інші особливо важливі при виробленні критеріїв оцінки ступеня досягнення цілей.

Другий етап, на якому відбувається розподіл функцій і повноважень у системі управління, також не може здійснюватися без інформаційної підтримки. Кожна ланка системи управління отримує не тільки певний баланс повноважень і відповідальності, але й інформаційних потоків і ролей в інформаційній системі організації. Таким чином, із метою недопущення перевантаження структурних ланок інформаційне навантаження на них повинне бути розподілено адекватно їхнім повноваженням.

Третій етап формально закріплює інформаційні ролі за ланками системи управління, що має частково формалізувати інформаційну систему організації. Цей етап полягає у створенні системи внутрішнього та зовнішнього документообігу, який повинен підтримувати систему розробки і прийняття управлінських рішень.

На четвертому етапі відбувається збагачення інформаційної системи новими показниками, що характеризують діяльність організації в цілому і окремих її ланок. Наприклад, підприємство, яке

функціонує в гнучкому конкурентному середовищі, може особливу увагу приділяти асортименту продукції, у цьому випадку такі показники, як час уведення в масове виробництво нових виробів або частка новинок у загальному обсязі збуту продукції є для нього надзвичайно важливими для оцінки гнучкості та пристосованості до ринкових змін.

На п'ятому етапі також відбувається доповнення створеної інформаційної системи новими показниками, це показники ефективності та результативності різного роду: окупності науково-практичних досліджень і розробок, рентабельності виробництва і продажів нових виробів, ефективності рекламних витрат і витрат на просування продукції.

У підсумку формування інформаційної системи організаційного потенціалу спрямовано на підтримання конкурентоспроможності та об'єднує технологію, засоби і методи їхньої реалізації та формує основу побудови організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Висновки. Ефективне функціонування організаційної структури в умовах конкурентного середовища базується на організації взаємозв'язків між такими складовими, як правова та інформаційна інфраструктура, спеціалізовані інноваційні центри та фінансові інститути, що сприяють стимулюванню науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в інтересах розвитку промисловості та регулювання процесів передачі результатів досліджень у середовище їхнього використання та направлені на вирішення завдань із прискорення формування інноваційного бізнес-середовища.

Список літератури:

1. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти: [монографія] / О.І. Драган. – К.: ДАКІМ, 2006. – 160 с.
2. Іванов Ю.Б. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства: [монографія] / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко. – Харків: ІНЖЕК, 2006. – 384 с.
3. Піддубна Л.І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: [монографія] / Л.І. Піддубна. – Харків: ІНЖЕК, 2007. – 368 с.
4. Соколенко С. Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів / С. Соколенко // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 31–35.
5. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика: [монографія] / Н.П. Тарнавська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.
6. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 311 с.

Пилявец В. М.

Винницький учебно-научный институт экономики
Тернопольского национального экономического университета

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ИНФОРМАЦИОННОЙ ПОДДЕРЖКИ В СИСТЕМЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

Резюме

Рассмотрены ключевые моменты формирования информационной поддержки обеспечения конкурентоспособности отечественных предприятий. Обобщены основные этапы информационной поддержки на различных этапах инновационного развития. В результате исследования сформирован цикл формирования конкурентоспособности организации.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, информационное обеспечение, организационный потенциал.

Pyliavets V. M.

Vinnitsia Educational-Scientific Institute of Economics
Ternopil National Economic University

INFORMATIONAL SUPPORT OF SYSTEM FORMATION IN THE SYSTEM OF COMPETITIVENESS PROVIDING

Summary

In the article the key moments are regarded concerning the formation of the informational support of providing the home enterprises competitiveness. The author summarized the main stages of the informational support at different stages of innovative development. It is maintained the peculiarities of separate elements interaction within the mechanism of the competitiveness providing that allows distinguishing the group of the indicators to evaluate their efficient use. As a result of the research the cycle of the formation the organizational competitiveness is formed up.

Keywords: competition, competitiveness, informational support, organizational potential.

УДК 631.15.017.3

Плотнікова М. Ф.

Житомирський національний агроекологічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Установлено, що самовдосконалення систем – головна мета їхнього існування. Розвиток є обов'язковим елементом існування систем, що являють собою неперервний рух, еволюцію простору і структур у ньому. Людина та простір (територія) як живі системи, що розвиваються, нерозривно пов'язані з процесом самовдосконалення. Людина, змінюючи себе, змінює середовище свого існування. Життєдіяльність людини можлива лише в гармонії з природою, що досягається завдяки природодоцільній безвідходній життєдіяльності, цілісному біоадекватному підходу до освіти та виховання, веденню органічного землеробства і пермакультурного дизайну.

Ключові слова: інвестиції, інновації, системи менеджменту, територіальний розвиток, сільський розвиток.

Постановка проблеми. Сучасний стан територій України характеризується не лише значними структурними, функціональними та пов'язаними з ними демографічними проблемами, він також відзначається значним потенціалом до розвитку підприємницької та інших видів діяльності. Водночас реалізація цього потенціалу є неможливою без ґрунтового дослідження проблем і перспектив економічного розвитку як повноцінної та потребуючої активної підтримки складової регіональної економіки, що є не лише місцем виробництва продукції, але й територією проживання та отримання доходів населення держави. Якщо в розвинутих країнах рівень життя населення постійно підвищується внаслідок відповідної державної політики, особливо це стосується територій з ускладненими умовами проживання та ведення господарської діяльності, то в Україні в цьому відношенні зберігається ціла низка гострих проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Унаслідок багатьох об'єктивних причин території України характеризуються монофункціональністю, що концентрується навколо товарного виробництва, як основного виду діяльності та джерела доходів лівової частки мешканців. Указані особливості знаходять своє відображення в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, О.В. Скидан вивчає аспекти державотворчої діяльності з позицій формування національної продовольчої політики [1–2]. Диверсифікація та економічна безпека виробництва є сферою інтересів переважної більшості дослідників, зокрема В.І. Ткачука [3]. Окрім виробничих моментів, автори відзначають відсутність альтернативи то-

варному виробництву внаслідок низької щільності населення, недостатнього рівня підтримки підприємницьких ініціатив та джерел інвестиційного забезпечення, незадовільного рівня розвитку виробничої та соціальної інфраструктури, відсутності доступних можливостей професійної підготовки, недоступністю інформаційного забезпечення щодо альтернативних видів діяльності тощо [4–5]. Унаслідок цього посилюються міграційні процеси, зокрема за кордон, знижуючи наявну частку населення працездатного віку, а також збільшуючи навантаження на наявну інфраструктуру в промислових центрах. Указані процеси характерні для багатьох країн світу, що відмічається низкою дослідників [6]. Водночас потрібно зауважити, що значна кількість економічно активного населення здійснює діяльність у сфері виробництва на присадибних ділянках та надання послуг в екологічних та родових поселеннях, уникаючи низки соціально-економічних проблем у містах, беручи відповідальність за своє життя та життя своїх близьких та з метою забезпечення власних потреб [7–10]. Останнє формує передумови альтернативного підходу у виборі видів економічної діяльності та джерел отримання доходів. На думку низки науковців, саме екологічність та багатофункціональність розвитку територій сприяють їхньому відродженню та формуванню засад продовольчої, економічної безпеки та сталому розвитку, що завдяки відповідним державним механізмам підтримки та сприяння перетворять регіони на максимально сприятливі системами з ідентичними можливостями особистого фізичного й духовного зростання [11–13].